

ВАРТІСТЬ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ

Монографія

*За загальною редакцією
доктора економічних наук А. О. Єпіфанова
та доктора економічних наук С. В. Леонова*

Суми
ДВНЗ “УАБС НБУ”
2011

УДК 336.71:657.92
ББК 65.262.10+65.290.5
В18

Рекомендовано до друку вченою радою Державного вищого навчального закладу “Українська академія банківської справи Національного банку України”, протокол № 3 від 02.07.2009

Рецензенти:

О. М. Теліженко, доктор економічних наук, професор,
завідуючий кафедрою управління
Сумського державного університету;

І. В. Сало, доктор економічних наук, професор,
завідуючий кафедрою банківської справи
ДВНЗ “Українська академія банківської справи
Національного банку України”

Вартість банківського бізнесу [Текст] : монографія /
В18 [А. О. Єпіфанов, С. В. Леонов, Й. Хабер та ін.] ; за заг. ред.
д-ра екон. наук А. О. Єпіфанова та д-ра екон. наук
С. В. Леонова. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”. – 295 с.

ISBN 978-966-8958-76-2

У монографії викладено концептуальні засади та запропоновано практичні механізми удосконалення підходів до управління та оцінки вартості банківського бізнесу.

Видання рекомендоване для фахівців з банківської справи, банкірів-практиків, викладачів, аспірантів, студентів економічних спеціальностей.

УДК 336.71:657.92
ББК 65.262.10+65.290.5

ISBN 978-966-8958-76-2

© Єпіфанов А. О., Леонов С. В., Хабер Й.,
2011

© ДВНЗ “Українська академія банківської
справи Національного банку України”,
2011

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	6
ГЛАВА 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ РОЗУМІННЯ, ФОРМУВАННЯ ТА ОЦІНКИ ВАРТОСТІ.....	9
1.1. Вартість як економічна категорія.....	9
1.2. Витратна концепція вартості: сутність та хронологія розвитку	11
1.2.1. Трудова теорія вартості.....	11
1.2.2. Теорія виробничих витрат	15
1.3. Концепція корисності в теорії вартості: сутність та хронологія розвитку	17
1.3.1. Теорія граничної корисності	17
1.3.2. Теорія попиту та пропозиції	19
1.4. Неокласичні погляди на сутність вартості.....	21
ГЛАВА 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ БІЗНЕСУ	24
2.1. Бізнес як економічна категорія.....	24
2.2. Доходні методи оцінки бізнесу: сутність, переваги та недоліки	27
2.2.1. Метод капіталізації (метод прямої капіталізації)	27
2.2.2. Метод дисконтування грошового потоку (метод непрямой капіталізації)	28
2.2.3. Метод економічної доданої вартості	34
2.3. Витратні методи оцінки бізнесу: сутність, переваги та недоліки	36
2.3.1. Метод накопичення активів (метод розрахунку балансової вартості активів).....	36
2.3.2. Метод оцінки ліквідаційної вартості	37
2.3.3. Метод чистих активів.....	38
2.4. Порівняльні методи оцінки бізнесу: сутність, переваги та недоліки	40
2.4.1. Метод галузевих коефіцієнтів	40
2.4.2. Метод ринку капіталу	41
2.4.3. Метод угод.....	42
2.5. Інтелектуальний капітал в системі оцінки вартості бізнесу.....	44
ГЛАВА 3. БАНКІВСЬКИЙ БІЗНЕС ЯК ОБ'ЄКТ ОЦІНКИ	56
3.1. Роль та функції банків як інвестиційних посередників	56
3.2. Банкоцентрична основа фінансового ринку України	61
3.3. Банківський бізнес як економічна категорія	74
3.4. Специфічні особливості банківського бізнесу як об'єкта оцінки.....	75

ГЛАВА 4. ВАРТІСНООРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ДО УПРАВЛІННЯ БАНКІВСЬКИМ БІЗНЕСОМ	77
4.1. Вартість банківського бізнесу як економічна категорія.....	77
4.2. Вартісноорієнтоване управління банківським бізнесом в системі координат “потенціал-ризик-прибуток”	79
4.3. Показник “економічна додана вартість” як індикатор успішності вартісноорієнтованого управління банківським бізнесом	84
4.4. Показник “акціонерна додана вартість” як індикатор успішності вартісноорієнтованого управління банківським бізнесом	87
4.5. Напрямки впливу вартісноорієнтованого управління на суб’єктів економічних відносин у банківському бізнесі.....	90
4.6. Вартість банківського бізнесу в контексті формування його безпеки.....	95
4.7. Банківський контролінг як сучасна концепція вартісноорієнтованого підходу до управління банківським бізнесом	100
4.8. Проектне фінансування в системі вартісноорієнтованого управління банківським бізнесом.....	115
 ГЛАВА 5. ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ ВАРТОСТІ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ	 123
5.1. Систематизація факторів формування вартості банківського бізнесу	123
5.2. Вплив фактора часу на формування вартості банківського бізнесу	128
5.3. Вплив фактора централізації контролю на формування вартості банківського бізнесу	131
5.4. Клієнтська база банку як фактор формування вартості банківського бізнесу	134
5.5. Інновації як фактор формування вартості банківського бізнесу..	144
5.5.1. Вплив інновацій на формування вартості банківського бізнесу	144
5.5.2. Рейтингова оцінка впливу клієнтоорієнтованих інновацій на конкурентну позицію банку на інвестиційному ринку ..	151
 ГЛАВА 6. ОЦІНКА ВАРТОСТІ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ	 163
6.1. Оцінка вартості банківського бізнесу як економічна категорія ...	163
6.2. Система оцінки вартості банківського бізнесу: сутність, складові, взаємозв’язок між елементами.....	165
6.3. Комплексний прирістний метод оцінки вартості банківського бізнесу: сутність, переваги, механізм застосування.....	171
6.4. Механізм розрахунку грошового потоку банківського бізнесу ...	177

6.5. Оцінка вартості власного капіталу банківського бізнесу	187
6.6. Світові тенденції оцінки вартості банківського бізнесу в сучасних умовах функціонування банківських установ.....	198
ГЛАВА 7. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ.....	212
7.1. Формалізація окремих тенденцій розвитку банківського бізнесу в Україні	212
7.2. Можливості застосування даних фондового ринку при оцінці вартості банківського бізнесу в Україні.....	215
7.3. Обґрунтування неможливості оцінки вартості банківського бізнесу в Україні лише на основі даних фондового ринку	222
7.4. Проблеми нормативно-правового забезпечення оцінки вартості банківського бізнесу в Україні.....	227
7.5. Використання трансфертного ціноутворення для підвищення рівня об'єктивності оцінки банківського бізнесу в Україні.....	232
7.5.1. Значення трансфертного ціноутворення в процесі оцінки вартості банківського бізнесу	232
7.5.2 Вплив трансфертного ціноутворення на забезпечення достатньої капіталізації банку.....	238
7.5.3. Інші напрямки використання трансфертних цін у процесі оцінки вартості банківського бізнесу	253
7.6. Вплив світової фінансової кризи на вартісну оцінку банківського бізнесу в Україні	262
7.7. Вартість брендів вітчизняних банків в умовах кризи	270
ВИСНОВКИ	278
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ	280

ВСТУПНЕ СЛОВО

Зважаючи на світові економічні тенденції, роль банківського сектора економіки безперервно зростає. З кожним роком значення банку в суспільному житті громадян та фінансово-економічній діяльності підприємств виходить на новий рівень. Банківські установи вже не обмежуються державними кордонами та лише фінансово-кредитним посередництвом, вони стали великими інфраструктурними транснаціональними фінансовими групами, які для задоволення потреб клієнтів розробляють велику кількість банківських продуктів, які сьогодні можуть бути не пов'язаними з банківською справою.

З цих позицій особливе значення останнім часом набуває поняття вартості, підходи до визначення якого сторіччями переглядалися та уточнювалися видатними вченими-економістами, розроблялися різні методики його розуміння і визначення. Одну з головних позицій в контексті цієї економічної категорії займає проблема вартості бізнесу в цілому та вартості банківського бізнесу в рамках вивчення фінансово-кредитних систем.

Стрімке розширення та ускладнення ринку фінансово-кредитних операцій у світі стало причиною не менш стрімкого росту вартості самого банківського бізнесу, оцінка якого сьогодні відіграє не лише економічну або фінансову, але і маркетингову, інвестиційну, інноваційну функції тощо.

Варто відзначити, що світова фінансово-економічна криза 2007-2009 рр. вказала на слабкі сторони у функціонуванні банківських установ не лише в Україні, а і в більшості країн світу, а тому проблема правильної та адекватної оцінки вартості банківського бізнесу як ніколи актуальна.

Оцінка вартості банківського бізнесу – надзвичайно складний процес, який потребує досить великої кількості інформації, звітів, фінансових розрахунків та нормативно-правової бази. На жаль, в Україні існують значимі проблеми в законодавчій базі, в системі розкриття інформації, її подання та систематизації. Все це лише підтверджує актуальність даної монографії.

Враховуючи вищесказане, значну роль в монографії відведено формалізації та класифікації підходів до визначення поняття вартості, розглянуто її витратну концепцію, в рамках якої представлено трудову теорію вартості та теорію виробничих витрат, концепцію корисності в теорії вартості, до якої увійшли: теорія граничної корисності і теорія попиту та пропозиції, а також неокласичні погляди на сутність вартості.

У виданні розглянуто питання теоретичної основи оцінки бізнесу, розкрито економічну суть бізнесу, зібрано та систематизовано методи оцінки, серед яких: доходний (методи: капіталізації, дисконтування грошового потоку та економічної доданої вартості), витратний (методи: накопичення активів, оцінки ліквідаційної вартості та метод чистих активів) та порівняльний (методи: галузевих коефіцієнтів, ринку капіталу та метод угод), приділено увагу оцінці інтелектуального капіталу.

В контексті питань банківського бізнесу розкриті проблеми ролі банків в економічній системі, наведена банкоцентрична концепція фінансового ринку України, охарактеризовано поняття банківського бізнесу, виділено ряд його специфічних функцій

В рамках вартісноорієнтованого підходу до управління банківським бізнесом висвітлено поняття вартості банківського бізнесу, охарактеризовано вартісноорієнтоване управління банківським бізнесом в системі координат “потенціал-ризик-прибуток”, розкрито суть показників “економічна додана вартість” та “акціонерна додана вартість”, формалізовано напрямки впливу вартісноорієнтованого управління на суб’єктів економічних відносин в банківському бізнесі, охарактеризовано питання вартості банківського бізнесу з точки зору формування його безпеки, банківського контролінгу та проектного фінансування.

В монографії також систематизовані фактори формування вартості банківського бізнесу, серед яких розглянуто фактори: часу, централізації, клієнтської бази та інновацій.

Значну увагу приділено питанням оцінки вартості банківського бізнесу, а саме: системі її оцінки та відповідних складових, представлений комплексний прирісний метод оцінки вартості, механізм розрахунку грошового потоку банківського бізнесу, розглянуто питання оцінки вартості власного капіталу банківського бізнесу та світових тенденцій оцінки вартості банківського бізнесу в сучасних умовах.

Авторами монографії також були охарактеризовані проблеми та перспективи оцінки банківського бізнесу в Україні, формалізовані тенденції його розвитку, наведено особливості формування ціни банківського бізнесу в нашій державі. Враховуючи досить нерозвинений український фондовий ринок, авторами досліджені можливості застосування даних фондового ринку при оцінці вартості банківського бізнесу. На жаль, на сьогодні існують і певні проблеми нормативно-правового забезпечення оцінки вартості банківського бізнесу, тому авторами проведений аналіз відповідних законодавчих актів нашої держави в цій сфері. Перспективною для України є також проблема використання трансфертного ціноутворення для підвищення рівня

об'єктивності оцінки банківського бізнесу. Світова фінансово-економічна криза мала значний вплив на українську банківську систему, тому в монографії розглянуто питання впливу світової фінансової кризи на вартісні оцінки банківського бізнесу. Також приділено увагу вартості брендів вітчизняних банків в умовах кризи.

Кожна глава монографії включає ряд допоміжних інформаційних даних, серед яких: таблиці, структурно-логічні схеми, графіки та діаграми. Висновки, зроблені авторами, підкріплюються офіційними статистичними даними.

Монографія створена творчим колективом під загальною редакцією д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова та д-ра екон. наук, проф. С. В. Леонова у наступному складі: д-р екон. наук, проф. А. О. Єпіфанов (загальна редакція, розділ 1.3.1), д-р екон. наук, проф. С. В. Леонов (загальна редакція, розділи 1.4, 2.4.1), Дг., проф. Й. Хабер (розділ 5.3), д-р екон. наук, проф. Т. А. Васильєва (розділ 5.2), д-р екон. наук, проф. І. О. Школьник (розділ 2.3.1), д-р екон. наук, проф. С. М. Козьменко (розділ 3.3), д-р екон. наук, проф. В. В. Корнеєв (розділ 3.2), д-р екон. наук, проф. Т. І. Лепейко (розділ 7.7), д-р екон. наук, проф. О. В. Козьменко (розділ 1.2.1), канд. екон. наук О. М. Андронов (розділ 4.4), канд. екон. наук, доц. Ж. М. Довгань (розділ 4.3), канд. екон. наук Д. В. Олексіч (розділи 1.4, 2.1, 2.3.3, 6.2, 6.3, 6.4), канд. екон. наук, доц. Л. Л. Гриценко (розділ 2.2.2), канд. екон. наук, доц. І. М. Кобушко (розділ 1.3.2.), канд. екон. наук, доц. І. Д. Скляр (розділ 1.1), канд. екон. наук М. В. Костель (розділ 2.2.3), канд. екон. наук О. М. Пожар (розділ 2.4.3), канд. екон. наук, доц. В. Г. Боронос (розділ 2.5), канд. екон. наук О. М. Діденко (розділ 3.4), канд. екон. наук, доц. К. В. Савченко (1.2.2.), канд. екон. наук, доц. О. В. Макарюк (розділ 4.6), канд. екон. наук В. В. Федірко (розділ 5.4), канд. екон. наук О. В. Меренкова (розділ 5.5.2), канд. екон. наук, доц. І. М. Бурденко (розділ 6.6), канд. екон. наук, доц. Т. Г. Савченко (розділ 7.5), Ю. В. Котелевська (розділ 7.7). Л. С. Остапенко (розділ 2.3.2), А. О. Бойко (розділ 2.4.2), Л. Ю. Сисоєва (розділ 3.1), І. В. Красюк (розділ 4.1), С. В. Дубовик (розділ 4.5), О. М. Набок (розділ 4.7), О. С. Кобичева (розділ 4.8), М. Г. Олешук (розділ 5.1), Я. М. Кривич (розділ 5.5.1), О. О. Котенко (розділ 6.5), І. О. Остапенко (розділ 6.6), А. С. Ярошенко (розділ 7.1), О. В. Котляревський (розділ 6.1), Д. Л. Циганюк (розділ 7.3), О. О. Куришко (розділ 7.4), О. Б. Афанасьєва (розділ 7.6), Я. О. Гусєв (розділ 7.1), В. В. Оніщенко (розділ 7.2), Н. В. Шевченко (розділ 2.2.1), О. В. Радченко (розділ 4.2), А. К. Титаренко (розділ 6.3).

інформація відносно цих перспектив може привести до переоцінки його вартості. Наприклад, інформація щодо бажання того чи іншого добре проінформованого інвестора купити або продати певну кількість цінних паперів певного виду за конкретною ціною, може суттєво змінити ринкову вартість об'єкта оцінки. Таким чином, одна пропозиція укласти угоду може стати стимулом для виникнення інших пропозицій. Ціни можуть не лише встановлювати ринкову рівновагу, але і бути джерелом інформації.

Виходячи з цього, для визначення вартості банківського бізнесу необхідним є застосуванням спеціальних аналітичних методів, які дозволяють врахувати весь спектр факторів, що її формують.

7.4. ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОЦІНКИ ВАРТОСТІ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Серед умов підвищення ефективності оцінки вартості банківського бізнесу в Україні можна виділити внесення ряду змін до вітчизняного законодавства. В першу чергу, нормативного затвердження вимагає тлумачення основних категорій, оскільки розбіжності в їх розумінні створюють найбільші ускладнення.

Однією з найважливіших і найдискусійніших категорій є “капітал”, виходячи з чого, нормативно-правова база повинна містити єдине та несуперечливе її визначення. Термінологічна узгодженість визначення категорії “вартість” має бути забезпечена принаймні в рамках трьох наступних нормативних актах:

- Законі України “Про банки і банківську діяльність” [133] від 07.12.2000;
- Національному стандарті № 1 “Загальні засади оцінки майна і майнових прав” [111] від 10.09.2003;
- Національному стандарті № 3 “Оцінка цілісних майнових комплексів” [112] від 29.11.2006.

Закон України “Про банки і банківську діяльність” “регулює відносини, що виникають під час заснування, реєстрації, діяльності, реорганізації та ліквідації банків” [133]. В цьому Законі містяться згадування про наступні види капіталу банків:

- капітал банку – залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань;
- капітал підписний – величина капіталу, на яку отримано письмові зобов'язання акціонерів (пайовиків) банку на внесення коштів за підпискою на акції (паї);

- капітал статутний – сплачений та зареєстрований підписний капітал;
- капітал регулятивний (власні кошти) – складається з основного та додаткового капіталу, зваженого на ризики, що визначаються нормативно-правовими актами Національного банку України.

Поняття “капітал банку”, надане у вказаному нормативно-правовому акті, подане неоднозначно. Загальновідомим є той факт, що активи банку мають дорівнювати пасивам, які, в свою чергу, складаються із власного та запозиченого капіталу (зобов’язань банку). Виходячи з цього, стає зрозумілим, що під терміном “капітал банку”, що міститься в досліджуваному законі, насправді розуміється не весь капітал фінансово-кредитної установи, а лише його частина – власний капітал. На наш погляд, слід внести дане уточнення в Закон України і замість поняття “капітал банку” використовувати “власний капітал банку”. Що ж до капіталу банку, то в даному нормативно-правовому акті слід визначати його як суму власного та запозиченого капіталів банку. Запропоноване визначення не суперечить загальному уявленню про капітал як джерело формування активів. Розуміння інших видів капіталу банку, що розглянуті в даному нормативно-правовому акті, цілком відповідає комплексному підходу до визначення вартості банківського бізнесу.

Національний стандарт № 1 “Загальні засади оцінки майна і майнових прав” є “обов’язковим для застосування під час проведення оцінки майна та майнових прав суб’єктами оціночної діяльності, а також особами, які відповідно до законодавства здійснюють рецензування звітів про оцінку майна” [111]. Даний стандарт врегульовує загальні питання, пов’язані з оцінкою будь-якого майна та з оціночною діяльністю в Україні. Особливості ж певних видів майна розглядаються в окремих національних стандартах. В цьому стандарті представлено визначення всіх видів вартості, розглядаються основні об’єкти оцінки, методичні підходи та оціночні процедури.

Національний стандарт № 3 “Оцінка цілісних майнових комплексів” є “обов’язковим для застосування під час проведення оцінки цілісного майнового комплексу суб’єкта господарювання суб’єктами оціночної діяльності, а також особами, які відповідно до законодавства здійснюють рецензування звітів про оцінку цілісного майнового комплексу” [112]. В даному стандарті використовується поняття інвестованого капіталу як суми власного та запозиченого капіталу (довгострокового боргу) цілісного майнового комплексу. Дане визначення є доволі дискусійним, адже для таких видів підприємницької діяльності, як банківська, короткострокові залучені кошти також є важливим

інструментом формування активів і при вмілому їх використанні можуть формувати довгострокові кредити.

Виходячи з цього, в Національному стандарті № 3 “Оцінка цілісних майнових комплексів” необхідним є визначення сутності не інвестованого капіталу, а капіталу в загальному розумінні, відповідно до специфіки діяльності, що розглядається. Так, капітал слід розглядати як суму власного та запозиченого капіталів цілісного майнового комплексу. Дане поняття є ширшим, аніж поняття інвестованого капіталу та більшою мірою відповідає специфіці оцінки майнових комплексів, яка припускає зарахування залученої та використаної частки короткострокових зобов’язань до складу загального капіталу.

Ще однією важливою категорією, яка має бути однозначно визначена у нормативно-правових актах, є категорія “бізнес”. В Національному стандарті № 1 бізнес розглядається як “певна господарська діяльність, яка провадиться або планується для провадження з використанням активів цілісного майнового комплексу” [111]. Дане визначення, на нашу думку, є суперечливим, адже фраза “планується для провадження з використанням активів цілісного майнового комплексу” говорить лише про уявну діяльність на базі певного майнового комплексу, не наголошуючи на існуванні даного комплексу та ступені достовірності провадження такої діяльності. Даному визначенню більшою мірою відповідає бізнес-план, якій містить в собі план провадження підприємницької діяльності на базі певного майна з обґрунтуванням доцільності такої діяльності та основних питань, пов’язаних з її провадженням. Без фактичної діяльності ідея залишається лише чорнилом на папері, фактична господарська діяльність може бути відсутньою. В даному випадку мова, скоріш за все, йде про інтелектуальну власність, яка може принести її власнику певні вигоди при відповідній реалізації на базі певного майнового комплексу. Виходячи з цього, на наш погляд, слід виключити фразу “планується для провадження з використанням активів цілісного майнового комплексу” із визначення поняття бізнесу у Національному стандарті № 1 “Загальні засади оцінки майна і майнових прав” і представити визначення даної категорії в наступній редакції: “бізнес – певна господарська діяльність, яка провадиться з використанням активів цілісного майнового комплексу”.

Крім того, нормативного врегулювання потребують окремі методичні положення, пов’язані з оцінкою банків. Виходячи з того, що банківська діяльність розуміється як певний вид господарської діяльності, яка провадиться на базі майнового комплексу, то визначення вартості підпадає під дію Національного стандарту № 3 “Оцінка цілісних майнових комплексів”. Через те, що в даному Стандарті розглядаються питання, пов’язані з методикою оцінки вартості бізнесу, необхідним є

розширення переліку основних підходів до визначення вартості цілісних майнових комплексів за рахунок ще одного підходу, а саме комплексного. Це дозволить уникнути суперечностей щодо трактування результатів оцінки із застосуванням різних підходів та надасть можливість врахування більшої кількості факторів, що формують вартість таких цілісних майнових комплексів, зважаючи на специфіку їх діяльності. Застосування комплексного підходу також дозволить уникнути ускладнень, пов'язаних зі зважуванням результатів, одержаних при застосуванні різних підходів. Законодавче закріплення комплексного підходу може надати значний поштовх у напрямку розробки нових, більш перспективних методів оцінки через поєднання існуючих підходів визначення вартості цілісних майнових комплексів.

У Національному стандарті № 3 “Оцінка цілісних майнових комплексів” повинен бути однозначно визначений підхід до оцінки тривалості розрахункового періоду, адже виходячи із ст. 14 даного нормативно-правового акта, а саме переліку оціночних процедур, які потрібні для застосування методу дисконтування грошового потоку, визначення прогностного періоду має значний вплив на результат оцінки. На жаль, в Національному стандарті наведені лише головні вимоги до тривалості прогностного періоду: “вибір тривалості прогностного періоду повинен узгоджуватися із способом визначення вартості реверсії. Тривалість прогностного періоду вважається достатньою, якщо обраний спосіб визначення реверсії дає змогу врахувати всі відомі на дату оцінки факти та припущення щодо результатів провадження діяльності підприємства, цілісний майновий комплекс якого оцінюється, в період, що настає за прогностним” [112]. Як видно із статті 16 цього стандарту, конкретні методики та підходи до визначення тривалості прогностного періоду не наводяться, що може мати як позитивні, так і негативні наслідки, адже свобода вибору методу визначення тривалості прогностного періоду, з одного боку, дає простір для творчості та розробки нових підходів, а з іншого – ускладнює процес оцінки через неузгодженість шляхів вирішення даної проблеми та можливі розбіжності в оцінці при застосуванні різних методів.

Досить дискусійним є також методичний підхід до визначення грошового потоку для власного капіталу, запропонований в Національному стандарті № 3 “Оцінка цілісних майнових комплексів”. Як зазначалось раніше, даний підхід більшою мірою відповідає завданню визначення загального грошового потоку для власного капіталу і має бути переглянутий виходячи із загальноприйнятого уявлення про методику визначення чистого грошового потоку. Крім того, даний підхід не враховує особливостей провадження інших видів господарської діяльності, а отже не може бути в чистому вигляді засто-

сований для оцінки специфічних видів підприємницької діяльності, зокрема банківської. На наше переконання, дані зауваження мають бути внесені до статті 17 Національного стандарту № 3 “Оцінка цілісних майнових комплексів”. Щодо методики розрахунку чистого грошового потоку до інвестованого капіталу, то в ній мають бути враховані зміни, які стосуються розрахунку чистого грошового потоку до власного капіталу. Пропонується в додатках до Національного стандарту № 3 також наводити розрахунок чистого грошового потоку до інвестиційного капіталу, виходячи з чистого грошового потоку до власного капіталу, що дасть більш наочне уявлення про різницю між даними видами грошових потоків та більш ґрунтовно пояснить механізм розрахунку кожного з них.

Крім того, слід визначити в Національному стандарті № 3 поняття “чистий грошовий потік до капіталу цілісного майнового комплексу”, який також не буде враховувати витрати на сплату відсотків за довгостроковим боргом, проте, на відміну від чистого грошового потоку для інвестованого капіталу, не буде враховувати ще і витрати на оплату процентів за короткостроковими зобов’язаннями об’єкта оцінки.

Важливою проблемою нормативно-правового регулювання у сфері оцінки вартості банківського бізнесу є однозначне визначення підходів до розрахунку ставки дисконтування. У випадку з банківським бізнесом це особливо важливо і важко зробити, враховуючи специфіку та особливості провадження банківської діяльності. Підходи до визначення ставки дисконту, запропоновані в статті 23 Національного стандарту № 3 “Оцінка цілісних майнових комплексів”, є досить обмеженими. В той же час зазначений стандарт дозволяє застосовувати інші методи визначення ставки дисконту: “застосування інших методів розрахунку ставки дисконту, проведення такого розрахунку на початок, середину або кінець кожного року (кварталу, місяця) прогнозного періоду обґрунтовується у звіті про оцінку цілісного майнового комплексу” [112].

Необхідно внести також зміни до даної статті Національного стандарту № 3 з метою відображення та закріплення головних відмінностей провадження банківської діяльності, а отже – і визначення ставки дисконту для цілісних майнових комплексів, пов’язаних з провадженням банківської діяльності. Підхід до визначення ставки дисконтування, який враховує особливості всіх напрямків діяльності банків, найкращим чином визначає капітал бізнесу, пов’язаний із залученням, запозиченням, розміщенням, інвестуванням та іншими напрямками операцій з капіталом. Крім того, даний підхід пропонує досить простий алгоритм визначення вартості власного капіталу або ставки дисконту для власного капіталу. Отже, зважаючи на необхідність врахування особливостей

оцінки цілісних майнових комплексів, пов'язаних з банківською діяльністю, у додатках до Національного стандарту № 3, слід внести запропонований підхід до переліку основних методів, за допомогою яких можливе визначення ставки дисконту для капіталу та інвестиційного капіталу для цілісних майнових комплексів, пов'язаних з банківською, кредитною або інвестиційною діяльністю. Зважаючи на те, що на базі вартості капіталу, визначеної за допомогою запропонованого підходу, досить легко знайти вартість власного капіталу, а відповідно – і ставку дисконту для нього, пропонуємо нормативно закріпити дану можливість через посилання на даний метод при необхідності визначення ставки дисконту для власного капіталу для зазначених видів діяльності.

Наведені рекомендації та пропозиції дозволять уникнути багатьох термінологічних неточностей та розбіжностей, що дозволить вирішити багато проблем, пов'язаних із стандартизацією і уніфікацією оціночних процедур. Зазначені рекомендації вказують на існуючу проблему поверхневого уявлення про об'єкт оцінки і акцентують увагу на необхідності більш глибокого дослідження особливостей провадження різних видів господарської діяльності на базі цілісних майнових комплексів, а також більш повного відображення даних особливостей у вітчизняних нормативно-правових актах. Запропоновані зміни до законодавства вирішують багато нормативних питань, пов'язаних з термінологією та методологією оцінки та урахуванням особливостей цілісних майнових комплексів, на базі яких провадяться специфічні види господарської діяльності.

7.5. ВИКОРИСТАННЯ ТРАНСФЕРТНОГО ЦІНОУТВОРЕННЯ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ОБ'ЄКТИВНОСТІ ОЦІНКИ БАНКІВСЬКОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

7.5.1. Значення трансфертного ціноутворення в процесі оцінки вартості банківського бізнесу

Перш ніж розкривати роль трансфертного ціноутворення в процесі оцінки вартості банківського бізнесу, необхідно дослідити сутність трансфертних цін та визначити особливості їх застосування у сфері банківського менеджменту.

Категорія “трансфертна ціна” складається з двох економічних термінів – “ціна” та “трансферт”. Категорія “ціна” є фундаментальною в економічній науці, тому обмежимося дослідженням сутності терміна “трансферт”. Даний термін має множинний спектр значень, але найчастіше його використовують для позначення безоплатного руху грошових коштів або матеріальних цінностей між суб'єктами економічних відносин. Зокрема, у бюджетному процесі він означає передачу коштів